

Inhoud

Dankwoord	9
Inleiding	13
Proloog	15
1. Geboren onder de ster van Kerstmis	19
2. Kindertijd in de USSR	27
3. De keuze van een jonge man	35
4. De eerste arrestatie	45
5. Een vonnis	54
6. Kennismaking met het leven achter de tralies	62
7. Vier stappen lang en drie breed	67
8. Het eiland Ermakov	72
9. Een nieuwe gevangenis	76
10. De eerste vrijlating	82
11. De tweede gevangenschap: 1966-1969	93
12. Achter het prikkeldraad	99
13. Hartproblemen	106
14. Mijn Maria	111
15. De Kaukasus	120
16. Naar de stad van de rode daken	124
17. Wat er in Krasnodar gebeurde	133
18. Gewantrouwd	137
19. Het derde oordeel	143
20. Voor de derde keer in de gevangenis	147
21. Thuiskomen	158
22. Langverwachte vrijheid	163
23. Een kerk in Riga	167
24. Opwekking	172
Epiloog: een bezoek aan mijn oude gevangenis	185
Over de schrijver en The Good Call Ministries	191
Over Open Doors	192

Dankwoord

Dankbaar ben ik bovenal mijn machtige God en Schepper omdat Hij me het leven heeft gegeven en mijn levensweg heeft uitgestippeld; omdat Hij van me houdt en me heeft geroepen om mee te werken aan het opbouwen van zijn koninkrijk hier op aarde; omdat Hij me heeft geholpen bij het schrijven van dit boek; voor de eeuwige hoop, voor de vreugde in het werk van zijn handen, zijn briljante Geest en de scheppende kracht van de heilige Geest.

Ik wil ook mijn vrouw, Maria, bedanken voor haar trouwe steun aan mij in al die jaren samen. Zij is mijn vreugde en mijn inspiratie. Ze is accuraat en gestructureerd; ze is door God gestuurd om mijn leven en mijn werk te ondersteunen, en dat geldt ook voor het schrijven van dit boek. Zonder haar toewijding en haar onmisbare suggesties en ideeën zou het niet hetzelfde zijn geweest.

Ik wil ook al mijn prachtige kinderen bedanken voor hun aanwezigheid in mijn leven. Bedankt, Daniel en Yana, Peter en Lidia, Timothy en Anna voor alle hulp, het gebed en de financiële steun, de informatie en de steun die ze me al die jaren hebben gegeven. In het bijzonder dank ik mijn dochter Vera en haar man, Dennis, voor hun tijd en moeite die ze in dit boek hebben gestoken: het schrijven, vertalen, controleren en overzien van dit project van het begin tot het einde. Vera's hartelijke toewijding, vastberadenheid, geduld en talent om gedachten om te zetten in woorden waren onmisbaar voor het waarmaken van dit boek. Mijn schoonzoon Vitali en dochter Mariam dank ik voor hun enthousiasme en toewijding terwijl ze de materialen voorbereidden, geduldig de enorme hoeveelheid afbeeldingen en documenten doorspitten en foto's sorteerden. Door dit ellenlange proces heb ik nog meer liefde van mijn familie ontvangen.

Ik kan niet in woorden uitdrukken hoe dankbaar ik Ronald en Suzanne Brewer ben, die behoorden tot onze allereerste vrienden in Ca-

lifornië. Hun voorbeeld van een christelijke levenswandel en bewezen liefde in woord en daad, en hun gelijkgestemdheid straalden het licht van Christus uit over de moeilijke dagen in een nieuw land. Ronalds eerste vertaling van het manuscript en zijn steun hebben me geholpen mijn verhaal tot leven te laten komen. Ronald is onlangs verhuisd naar het hemelse Jeruzalem en zal dit boek nooit kunnen lezen. Zijn vroegtijdige vertrek naar een hemels huis doet ons nu veel verdriet, maar zijn nagedachtenis en goede daden zullen in ons hart blijven bestaan.

Ik wil ook mijn trouwe vrienden Charles en Dotty Duke bedanken omdat ze me hebben aangespoord en geïnspireerd om te schrijven. Hun oprechte vriendschap, steun, gebed en ideeën waren een enorme bemoediging voor mijn gezin en mezelf.

Een bijzondere waardering voor schrijfster Lorilee Craker, die verschillende bestsellers op haar naam heeft staan. Haar vader is geboren in de Oekraïne en zij is moedig de uitdaging aangegaan om mijn manuscript vorm te geven en het verhaal aan te passen voor de Amerikaanse lezers. Haar ervaring, vaardigheden, achtergrond en kennis over geschiedenis en cultuur hebben het boek meer diepgang gegeven.

Ik wil ook mijn goede vriend dr. Valeri Zjakevitsj bedanken voor zijn gebed, advies en gezonde kritiek waardoor het manuscript veel beter is geworden.

Dominee Ben Patterson, de campusdominee van Westmont College en geliefd lid van onze kerkelijke familie, heeft bijzonder gul en wijs advies gegeven over het uitgeven van de Engelse versie van dit boek.

Ik ben onze uitgever, Tim Beals van uitgeverij Credo House, bijzonder dankbaar voor zijn professionele hulp in het ingewikkelde en langdurige proces van het uitgeven van dit boek. Zijn opbouwende kritiek, suggesties en aanbevelingen waren van grote waarde bij het publiceerbaar maken van dit boek. Ook Paul Brinkerhoff, die het manuscript zo zorgvuldig heeft geredigeerd en belangrijke correcties en toevoegingen heeft aangedragen, wil ik bedanken.

Ik wil ook Evgenia Semenova Ginzburg bedanken, voor de informatie uit haar autobiografie *Journey into the whirlwind*, vertaald door Paul Stevenson en Max Harvard. Sommige beschrijvingen van wat ik heb ervaren tijdens de vervolging, zeker in Russische gevangnissen,

komen precies overeen met de zaken die in de memoires van mevrouw Ginzburg zijn beschreven. De reden waarom zij, ik en anderen zijn vervolgd mogen dan verschillend zijn, maar de ervaringen van de mensen die het op de een of andere manier hebben overleefd, komen vaak overeen.

Als laatste gaat mijn hartelijke dank uit naar de vele vrienden en kennissen die ons oprecht hebben aangemoedigd en gesteund, voor ons gebeden hebben en ons op allerlei verschillende manieren hebben geholpen. Daarbij horen ook degenen die bij me zijn gebleven in alle moeilijkheden en zegeningen, die mijn passie voor het evangelie en mijn liefde voor God en de mensen deelden. Terwijl ik verderga, blijft deze waarheid steeds weer in mijn hart weerklinken: er is geen grotere vreugde in het leven dan God te dienen en ondanks de omstandigheden te blijven doen waartoe we zijn geroepen.

Inleiding

Het is heel gewoon dat iemand die het grootste deel van zijn levenspad heeft afgelegd, eens achteromkijkt naar de pijn en de vreugde van het verleden en de mensen die zijn leven op een goede of slechte manier hebben beïnvloed.

Mijn levenspad was niet gemakkelijk. Ik ben geboren en opgegroeid in een atheïstisch land dat slechts geloofde in een religie van geweld en wreedheid. Ik ben geboren als vijand van de goddeloze overheid. Vanaf mijn eerste dagen ben ik gehaat om mijn geloof, net als alle anderen die oprecht in God geloofden.

Ik wil mijn levensverhaal delen, niet omdat ik het zo bijzonder vind, maar om u, lezers, te vertellen over de daden van de Heer en de zegeningen die zijn kinderen ontvangen, ook als hun weg 'door een donker dal' gaat.

Gods wegen zijn ondoorgrondelijk en heilig. Hij leidt ons vaak niet alleen naar het geloof in Hem, maar ook naar het lijden voor Hem. Deze herinneringen zijn een ode aan Jezus' nabijheid voor elk van ons, of we nu worden vervolgd en onderdrukt of op de proef gesteld door de vrijheid. Het is zo belangrijk te leven naar zijn geboden, te kunnen vergeven, te bidden voor wie je vervolgen en te zegenen wie je vervloeken!

Ik voel me in het bijzonder geroepen mijn verhaal te delen met jonge mensen, die misschien nooit te maken zullen krijgen met de beproevingen en het lijden dat hun ouders en grootouders hebben meegemaakt.

Ik hoop dat u tijdens het lezen van dit boek geraakt zult worden. Sommigen zullen iets leren, anderen zullen hun geestelijke zoektocht met andere ogen kunnen bekijken. Weer anderen zullen naar hun leven kijken en beslissen iets te veranderen, om sterker te worden in het geloof en hun manier te vinden om God en de mensen te dienen.

Het heeft lang geduurd voordat ik besloot dit boek te schrijven. Mijn

gezin heeft me daartoe aangemoedigd, evenals veel van mijn vrienden over de hele wereld, onder wie mijn vriend de Amerikaanse astronaut Charles Duke.

De tijd ging voorbij en ik kon maar niet beslissen. Maar toen mijn zeventigste verjaardag eraan kwam, inspireerde God me om mijn levensweg op papier te zetten. Het laatste duwtje was een brief van mijn voormalige celgenoot, Pavel, met wie ik het goede nieuws van Jezus heb gedeeld toen ik in de gevangenis zat, en voor wie ik heel lang heb gebeden. De zaden die onder die ongelooflijk ruige omstandigheden zijn geplant, hadden vrucht voortgebracht en Pavel diende de Heer! Als mijn ervaringen één man konden helpen het licht te zien, zouden ze anderen ook de weg kunnen wijzen.

Omdat ik geen dagboek mocht bijhouden en het grootste deel van mijn papieren en aantekeningen door de KGB in beslag zijn genomen, is dit verhaal uitsluitend gebaseerd op herinneringen. Gelukkig heb ik een goed geheugen!

Ik bid dat dit boek een zegen zal zijn voor elk van mijn lezers: een leven gevende bron van bemoediging voor hun ziel in moeilijke tijden. Ik hoop dat uw geloof in God zal groeien en wonderen zal bewerkstelligen in uw leven, én dat van uw familie, uw kerk en elders.

Proloog

Het kantoor van de aanklager

*Maar de HEER stond hem terzijde en bewees hem zijn goedheid door ervoor te zorgen dat Jozef bij de gevangenebewaarder in de gunst kwam.
(Genesis 39:21)*

Ik herinner me die dag in 1962, waarop ik over de drukke Deribasovskajastraat in Odessa, de Oekraïne, onderweg was naar het kantoor van de aanklager. De zon scheen op mijn jonge, sterke rug en ik hield een dagvaarding in mijn hand geklemd. Als ik had geweten wat me te wachten stond, was ik doodsbang geweest, maar ik was verrassend kalm, hoewel ik vanbinnen bij elke stap naar het kantoor toe zenuwachtiger werd.

Het was een wonder dat ik zo rustig was. De KGB (*Komitet Gosoe-darstvennoj Bezopasnosti*, ofwel het Comité voor Staatsveiligheid) was de belangrijkste inlichtingendienst van de Sovjet-Unie. Het was de geheime politie van de overheid, die overal ogen had. De KGB was erg machtig en gevreesd door de mensen, en dat was niet zomaar. Een maand daarvoor was mij opgedragen om naar het kantoor van de KGB te komen, waar ik door twee agenten was ondervraagd en in elkaar geslagen. Maar daarna mocht ik vertrekken, en ik was nog steeds vrij toen ik door die straat liep.

In werkelijkheid had ik geen idee wat er achter de gesloten deuren van het kantoor zou gebeuren. Zouden ze me opnieuw in elkaar slaan? Kon dit de dag zijn waarop ik in de gevangenis zou belanden? Ik liep langs vervallen gebouwen met verwilderde struiken en tuinen vol ongemaaid gras en onkruid, onderweg naar een onzekere toekomst.

Ik was zesentwintig jaar oud en mijn hele leven lag nog voor me. Ik had geen idee dat ik al snel de onschuld van mijn jeugd zou verliezen.

Terwijl ik de gezichten van de mensen om me heen bestudeerde,

probeerde ik te raden waar ze aan dachten. Wat voor problemen zouden ze hebben, en wat voor plannen? Maar ze hadden allemaal haast. Ze liepen snel langs me heen en lieten geen emoties zien. Net als ik hadden ze nog veel te doen.

Druk bezig met deze gedachten, passeerde ik de opera en liep het gebouw van de aanklager aan de Poesjkinstraat binnen. Mijn angst groeide terwijl een overwerkte baliemedewerker mijn papieren invulde, en daarop mijn aankomsttijd noteerde. Hij liet het vakje waar mijn vertrektijd in moest komen, leeg. Dat gaf me een sprankje hoop. Als ik hier klaar ben, vullen ze dat vakje alsnog in, en dan verruil ik dit donkere kantoor weer voor een leven in vrijheid, dacht ik.

Belangrijk uitzierende mannen liepen met een zelfverzekerde houding en grote stappen door de gang. Mij werd verteld dat ik me in kamer achtentwintig moest melden, en onderweg daarnaartoe passeerde ik een rij gesloten deuren. Nadat ik even voor de bewuste deur was blijven staan, klopte ik aan.

De man in de kamer pakte een vel papier. Met grote blokletters die ik duidelijk kon zien, schreef hij erop: 'Verslag van ondervraging – Bondarenko.' Zijn ogen waren donker en ik zag de woede al voordat hij begon te schreeuwen en allerlei beschuldigingen en vragen op me afvuurde zonder me de kans te geven iets terug te zeggen.

Uiteindelijk opende de ondervrager een kluis en hij legde een pistool voor me op tafel.

'Denk niet aan ontsnappen,' zei hij met een kwaadaardige stem. 'Begrijp je het niet? Je staat onder arrest. Je bent geen getuige, maar een gevangene. Jij bent een crimineel. Nu word je naar een KPZ [voorlopige cel] gebracht.'

Er heeft weleens iemand gezegd dat gearresteerd worden vergelijkbaar is met in een afgrond springen. Het is maar beter te springen zonder achterom te kijken naar de prachtige wereld die je, misschien wel voorgoed, achterlaat.

Een bewaker in legeruniform schreeuwde naar een andere man:

‘Fouilleer hem en regel het papierwerk!’ Ze fouilleerden me grondig. Toen kleedden ze me uit en haalden zelfs de vetes uit mijn schoenen. Hun vingers waren als slakken, langzaam en glad, terwijl ze ook mijn lichaam onderzochten. Uiteindelijk was het onderzoek voorbij. Het belangrijkste bewijs van mijn misdaad – mijn bijbel – was in beslag genomen.

‘Ga naar je cel!’ beet een van de bewakers me toe. ‘En blijf daar tot je bekent en je geloof in God afzweert.’

Ik heb vijf dagen in die cel gezeten. Ik weet niet waarom, maar ik was niet bedroefd of wanhopig. Ik voelde een vreemde maar vaste vreugde. Het enige wat ik wilde doen, was slapen, hoewel ik daarvoor alleen de klamme betonnen vloer had. Dus ik sliep en sliep, opgerold in een foetushouding.

Op de vijfde dag werd ik naar de rechercheur gebracht.

‘Heb je goed geslapen?’ vroeg hij op sarcastische toon.

‘Dank u wel,’ antwoordde ik rustig. ‘Ik heb prima geslapen. Er is alleen een probleem: het is daar binnen te vochtig en te koud.’

Dat verwarde de rechercheur blijkbaar en hij werd nog agressiever. ‘Als jij je misdraagt en opstandig wordt, zullen we die slaap er wel uit rammen!’ Hij staarde me in de ogen terwijl hij tegen me tekeerging. ‘Zweer die onzinnige godsdienst van je af! Word een normale Rus en geniet van de vrijheid. Het is aan jou. Anders zul je nog ruim de tijd krijgen om aan het gevangenisleven te wennen.’

Er was iemand van de KGB aanwezig tijdens de ondervraging. Hij had de vragen opgesteld en hij had de regie over het gesprek. ‘Breng hem naar zijn cel,’ beval hij met een handgebaar. ‘Daar heeft hij tijd genoeg om de hele zaak te overdenken. Daarna zullen we weleens zien of hij nog steeds zo dapper en heldhaftig is.’

En daarmee was het vijandige gesprek voorbij. In een *voronok*, een speciaal voor gevangenenvervoer gebouwd voertuig, werd ik naar de gevangenis gebracht.

Toen ik in de gevangenis aankwam, stond me een schok te wachten. Ik probeerde rustig over te komen, maar vanbinnen was ik vreselijk van slag door wat ik zag. Mijn eenzame cel lag in de kelder en het was er donker en ijskoud. Er stond niets in de kamer behalve een *parasja* (een

roestige ijzeren pot die gebruikt werd als toilet). Het viel me direct op dat er geen bed stond en dat ik dus op de koude betonnen vloer moest slapen. Zodra de bewakers me hadden achtergelaten, voelde ik me vreselijk eenzaam. Mijn lichaam werd gevoelloos en ijskoud. Er kwamen talloze vragen in me op. Wat had ik verkeerd gedaan? Waarom was ik hier? Misschien was ik te uitgesproken, dapper of naïef geweest. Had ik bereikt wat de kerk me had opgedragen? Misschien was ik juist veel te ver gegaan toen ik zo openlijk over mijn geloof sprak terwijl anderen zwegen.

Heer! Zwijg toch niet! Geef antwoord, alstublieft! Maak een eind aan de twijfel die mijn ziel teistert!

Mijn gebed was heftig. Ik weet niet hoelang ik heb gebeden, maar plotseling werd ik rustig. Ik voelde me gesteund en zelfs op een bepaalde manier diep in mijn hart gelukkig. Ik ging zitten en begon te zingen, hoewel het vreemd was te zingen in een cel die wel een grafkamer leek. ‘Tel uw zegeningen, een voor een. Tel ze alle en vergeet er geen. Tel ze alle, noem ze een voor een. En ge ziet Gods liefde dan door alles heen.’

Troostende beelden en goede, aangename herinneringen vulden mijn gedachten en mijn ziel. Als een soort dia’s zag ik beelden van mijn leven voorbijtrekken, te beginnen bij mijn kindertijd.